

Družbeni skladi

Iz družbenih skladov financiramo zelo različne potrebe, med katerimi so najvažnejše: zagotovitev sredstev za investicije v gospodarstvo, za investicije v stanovanjsko graditev, za pospeševanje posameznih gospodarskih dejavnosti, za pospeševanje kulturnih dejavnosti, za šolanje gospodarskih kadrov, za obrambo pred hudourniki in poplavi itd. Sklade lahko formiramo v okviru zveze in v okviru drugih politično teritorialnih enot (republik, pokrajin, oblasti, okrajev in občin) ali samo pri eni ali več izmed njih. Sklade je mogoče s predpisi odpravljati in ustanovljati nove.

Če bi jih hoteli razdeliti po sorodnosti namenov, bi lahko družbene sklade po sedanjem stanju razdelili na kreditne sklade, proračunske sklade za pospeševanje posameznih gospodarskih področij, proračunske sklade za posebne družbene potrebe in družbene sklade za kadre. Razen tega imamo tudi sklade socialnega zavarovanja.

Kreditni družbeni skladi so investicijski skladi (splošni investicijski sklad in investicijski skladi politično teritorialnih enot) in skladi za kreditiranje stanovanjske graditve, ki jih imajo republike in občine.

Proračunski skladi za pospeševanje napredka posameznih gospodarskih področij so: sklad za pospeševanje industrijske proizvodnje, sklad za pospeševanje gradbeništva, sklad za pospeševanje zunanje

trgovine, sklad za pospeševanje carinske kontrole (vsi ti so zvezni skladi), nato skladi za pospeševanje kmetijstva in skladi za pospeševanje gozdarstva (prvi obstaja od zveze do okrajev, drugi je republiški, pokrajinski, oblastni in okrajni).

Proračunski skladi za posebne družbene potrebe so: sklad za raziskovalna dela, sklad regresov in dotacij, sklad razlik v cenah v poslovanju z inozemstvom (vsi zvezni), vodni skladi (zvezni, republiški, okrajni), cestni skladi (republiški, okrajni in občinski).

S posebnimi predpisi so bili ustanovljeni še drugi podobni skladi — kakršni so: sklad za pospeševanje založniške dejavnosti, sklad za pospeševanje kulturne dejavnosti, gasilski sklad in drugi.

Za kadre so bili ustanovljeni skladi po gospodarskih področjih in pri okrajih za šolanje gospodarskih kadrov.

Kreditni skladi spadajo med najpomembnejše sklade tako po svoji velikosti kakor po svojem namenu. Kakor za vse druge sklade, določi zvezni družbeni plan vsako leto sredstva teh skladov in njihov podrobnejši namen oziroma bližnjo svrhu, za katero bodo porabljeni glede na gospodarsko politiko v tem letu. Skupno jim je to, da se praviloma (lahko pa so tudi izjeme) uporabljajo kot kreditni skladi za posojila v določene namene.

Družbeni investicijski skladi

Imamo splošni investicijski sklad in investicijske sklade republik, okrajev in občin. Kakor smo že govorili v okviru tega leksikona pri razlagi investicijskih skladov gospodarskih organizacij — služijo sredstva teh skladov za kreditiranje, dajanje posojil za gospodarske investicije (izjemoma tudi v druge namene, če je to določeno z družbenim planom). Zvezni družbeni plan za leto 1957 je določil, da se dajejo posojila iz splošnega investicijskega sklada v naslednje namene: za industrijske in rudarske investicije — in to večinoma za objekte v energetskih vejah (pri tem je bila za rekonstrukcijo in dovršitev objektov dana prednost tistim prošilcem za posojilo, ki zagotavljajo večjo rentabilnost ob petletnem vrnitvenem roku, nadalje tistim, ki bodo začeli proizvodnjo za trg v roku leta in pol in z njim zmanjšali uvoz ali povečali izvoz, tistim, ki bodo vložili denar v proizvodnjo blaga za široko potrošnjo ali tisto blago, ki ga ni na tržišču, in končno za tiste objekte, ki so oskrbljeni z električno energijo), za investicije v kmetijstvo (mehanizacijo, melioracije, gospodarske ob-

jekte, nakup živine), za gradbeništvo (posebno za mehanizacijo gradbenih del), za trgovino, gostinstvo in turizem (prvenstvo ima promet z živili), za promet (za pomorske in rečne ladje, železniška in cestna sredstva) itd.

Od koga in kako se dobi posojilo

Posojilo iz investicijskih skladov je mogoče dobiti od Jugoslovanske investicijske banke (glavne centrale ali republiških central), od Narodne banke, komunalnih bank ali hranilnic ali Banke za zunanjo trgovino — pač po tem, iz katerega investicijskega sklada se da posojilo. Posojila je mogoče dobiti prek natečaja — kadar kakšna izmed teh bank na temelju družbenega plana razpiše pogoje, pod katerimi da posojilo in določi namen, za katerega odobri posojilo. V nekaterih primerih pa je mogoče dobiti posojilo tudi brez natečaja, na temelju posamezne prošnje gospodarske organizacije.

Prošnje za posojila sprejema banka neprestano, ne glede na to, ali je natečaj razpisan in ali so že začeli odobravati

posojila, ker banka računa s tem, da bo ugodila prošnji, čim ji bo mogoče. Zato banka ne vrača prošnji prosilcev za posojila, ki niso uspeli (na natečaju ali posamezno), temveč jih ima v evidenci in razpravlja o njih ponovno, čim se pokaže možnost.

Kadar sodeluje na natečaju več prosilcev za posojila, odobri banka posojilo tistemu, ki predloži najboljšo ponudbo. Katera ponudba je najboljša — oceni po višini ponujenih obresti (ker domneva, da bo tisti, ki ponudi višje obresti tudi rentabilnejše naložil sredstva), po ponujenem deležu v investicijskih stroških (del, ki bi ga nosil prosilec za posojilo), po roku za zgraditev objekta (pri čemer je mogoče ponuditi samo krajši rok, kakor je maksimalni rok, ki je določen po natečaju) po rentabilnosti investicij (izračuna jo s primerjanjem kalkulacij proizvodnje pred investicijami in po investicijah), graditvenih stroškov, morebitnem ceviznem učinku itd.

Potem ko pregleda elaborate, ugotovi kreditno sposobnost prosilca za posojilo in po strokovnjakih pregleda elaborat po gospodarsko tehnični strani, predloži banka ugotovljene izsledke komisiji, ki jo sestavljajo njeni strokovnjaki in strokovnjaki izven banke. Ta komisija ob navzočnosti strokovnjakov prosilca za posojilo in strokovnjakov, ki so opravili analizo, razpravlja o prošnji in na temelju njenega poročila s posvetovalnim značajem odloči banka o prošnji. Po odobritvi posojila banka sklene z uporabnikom pogodbo, v kateri si zagotovi kontrolo namenske uporabe posojila.

Skladi za kreditiranje graditve stanovanj

Kakor smo že ugotovili, nastajajo skladi za kreditiranje gradnje stanovanj pri republikah in občinah. Pri tem so občinski skladi najvažnejši nosilci kreditiranja stanovanjske gradnje. Ustanovijo jih v vsaki občini posebej. Če gre za mesto, ki obsega več občin, lahko okrajni ljudski odbor (v okviru mesta) sklene, da se formira za vse občine na njegovem področju (dejansko na področju mesta) enoten sklad. To se napravi zato, ker so občine osnovni nosilci komunalne politike in torej tudi gradnje stanovanj.

Republiški skladi za gradnjo stanovanj se ustanovljajo zaradi usmerjanja gradnje stanovanj na področju republike po gospodarskih in kulturnih potrebah republike. So dopolnilni skladi za občinske sklade, ki jim lahko dajejo posojila za kreditiranje gradnje stanovanj, a prav tako lahko dajejo posojila tudi državnim organom in ustanovam.

Racionalno uporabljanje družbenih skladov je odvisno od dela družbenih organov, ki upravljajo te sklade in od učinkovitosti kontrole, ki jo izvaja družba nad trošenjem teh skladov. Sistem družbenih skladov omogoča tudi najbolj široko iniciativo vseh zárednih činiteljev v razpolaganju in uporabljanju družbenih sredstev.

V. J.